

ИСТОРИЯ

Римските пътища

Автор: Владимир Попов

Именно пътищата прославили Рим и останали най-дълго използваните съоръжения дори след неговия залез. Те способствали не само за развитието на търговията, а ускорили и културния обмен между народите, живеещи в империята.

Още от зората на римската държава, жителите на древния град осъзнали

необходимостта от построяване на пътища, които да служат за търговия, комуникация и не на последно място за движение на войските. Повечето от строящите пътища се изграждали в съответствие със „Законите на 12-те таблици“, разработени към 450 г. пр. Хр. Пътищата били разделени на участъци - *semita* /пешеходни/ - най-периферния участък, широк 30 см.; *iter* - участъкът в който се движели пешеходци и конници, широк 92 см.; *actus* - участък по който се движат каруци и колесници, впрегнати с един кон, широк 122 см.; и двулентовата *via* - основната част от пътя с широчина 244 см. Така, ако пресметнем размерите на двете семити, итера, актусите и двулентовата *via*, ширината на стандартния римски път била около 10-12 метра. В по-късни времена прилагането на тези стандарти не се спазвало толкова стриктно.

Римските пътища били няколко вида: ***Viae publicae* /обществени пътища/** – това били основните пътища на Римската империя, аналог на днешните магистрали, които свързвали помежду си големите

градове. Наричали се още и *viae praetoriae* / преторски пътища/, *viae militares* /военни пътища/ или *viae consulares* /консулски пътища/. Държавата финансирала строежа им, но налозите за строежа на тези пътища се събирали от прилежащите градове. Най-често те се наричали по името на човека, който предложил пътят да бъде построен. Например *Via Agrippa* /Агрипиев път/ на името на Агрипа, *Via Domitia* - на името на консула Домиций Ахенобарб.

Надзорът над този път бил поверен на т. нар. *curator viarum*. Той давал заповеди и указания по всички въпроси, свързани с пътищата и при необходимост организирал ремонтни дейности. Средната ширина на *viae publicae* била от 6 до 12 м.

***Viae vicinales* /селищни пътища/** – това били разклоненията от *viae publicae*, които водели до т. нар. *vici* /селца/. Това били основните пътища за транспорт и комуникация.

Ширината им била от порядъка на 4 м. *Viae privatae* /частни пътища/ свързвали латифундиите, вилите и именията на патрициите с останалите пътища: *viae vicinales* и *viae publicae*. Те се намирали във владенията на богатшите и били изградени с техни средства. Ширината им била от 2,5 до 4 м.

Първият стратегически път, съгласно легендите бил построен от цензора Апий Клавдий Цек през 312 г. пр. Хр. и съответно се наричал *via Appia*. Този първи каменен път съединил Рим с Капуа а след това и до Бриндизи. Дължината му била 540 км., а широчината: 7-8 метра. Друго ранно съоръжение от този тип бил Фламиниевият път /*via Flaminia*/, построен към 220 г. пр. Хр. и водещ на север към покорената Цисалпийска Галия /сегашна Сев. Италия/, а оттам през Алпите, по крайбрежието на Адриатическо море – Македония.

Други главни римски пътища в Италия били:

Via Agrippa - построена в 40 г. пр. Хр., свързала Рим и Булон.

Via Aemilia - построена в 187 г. пр. Хр.,

свързала Римини и Пияченца.

Via Aurelia - построена в 241 г. пр. Хр., свързала Рим и Лигурия.

Via Cassia - свързала Рим и Етрурия.

Via Clodia - свързала Рим и крайбрежието на Тиренско море.

Via Domitia - построена около 118 г. пр. Хр., свързала северна Италия с Испания през Нарбонска Галия.

Via Egnatia - построена през II век пр. Хр. на Балканите, свързала Дирахий с Византион.

Via Julia Augusta - построена в I век пр. Хр., свързала Пияченца с долината на р. Рона.

Via Latina - свързала Рим с Южна Италия.

Via Postumia - свързала Генуа с Аквилея.

Via Salaria - свързала Рим със сабините по устието на Тибър.

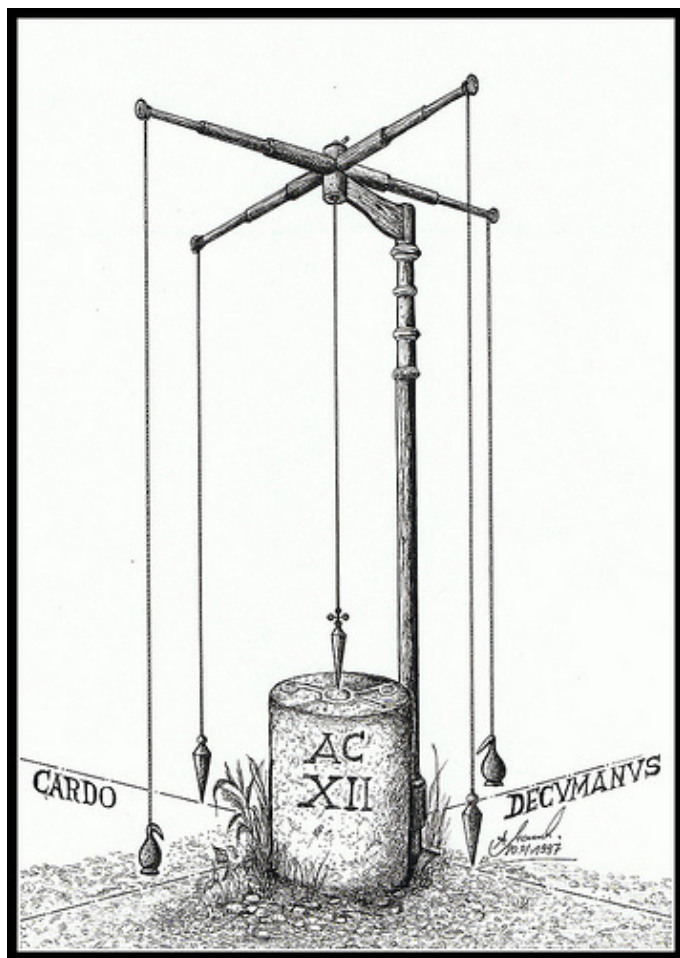
Via Valeria - свързала Рим с централна Италия.

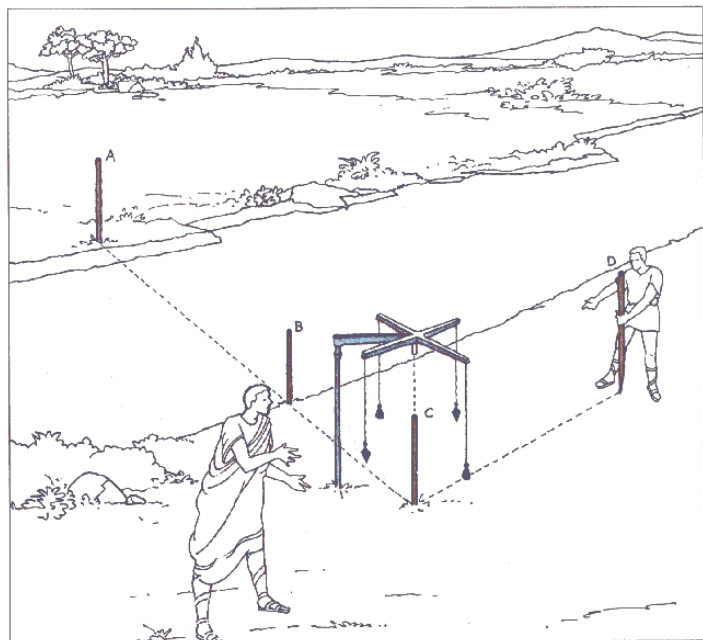
Въпреки релефа на местността римските пътища били прави. При наличие на природни препятствия /падини, хълмове и пр./ те ползвали виадукти или буквално прорязвали пътищата през скалите. Около Неапол, например римляните прокопали в скалата тунел дълъг 1300 метра.

Това на пръв поглед учудващо римско вироглавство да се преодоляват директно препятствията по пътя се дължи на факта, че римляните не могли да проектират

завои. Размерването ставало винаги по права линия. Инструментът, с който ставало това се наричал *groma* и бил взаймстван от гърците.

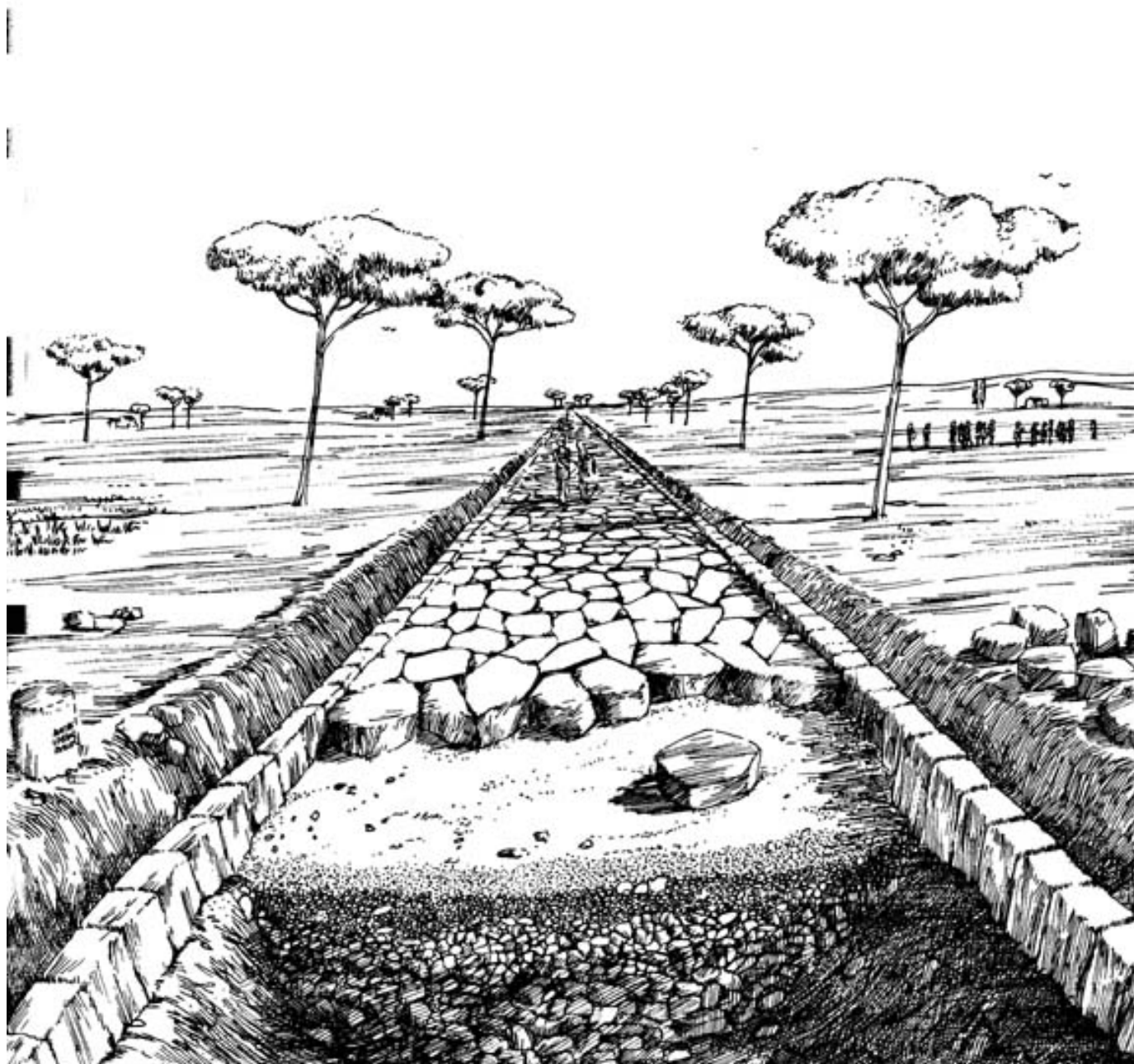

Означавал „индикатор“ и бил основният геодезичен инструмент на римляните. Представява вертикална греда с хоризонтално монтирани на върха прътове, под прав ъгъл един спрямо друг и спрямо гредата. На всяка от кръстатките виси закачена за конец по една тежест. При изграждането на римските лагери специалисти, наречени *gromatici* (инспектори) размервали и определяли центъра на лагера, където се пресичали двете главни улици кардо и *decumanus*. Същата схема е била използвана и при строежа на градовете и пътищата.

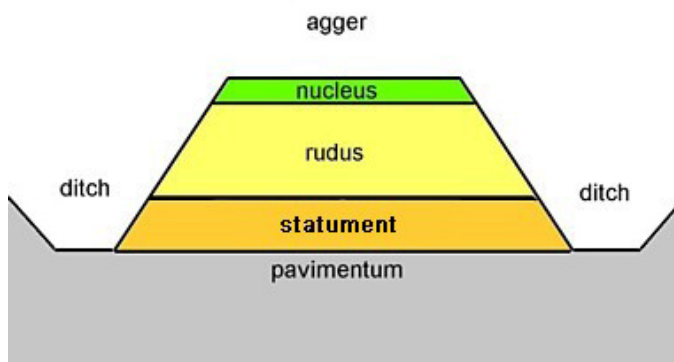
Започвайки строежа на пътя, римляните преди всичко изкопавали канавка /*fossa*/ дълбока 1 метър, която запълвали с 4-5 слоя настилка. В разрез римският път достигал до 130 см. дебелина /макар че има и такива, достигали до 240 см./ . На най-долният утрамбован земен слой /*ravimentum*/ лягал слой от плоски камъни /*statumen*/, споени с варовиков разтвор. Дебелината на този слой достигала до 30 см. Третият /*rudus*/ и четвъртият /*nucleus*/ слоеве били от пясък и чакъл, споени с римски бетон /на широчина били също колко предходния/. Най-горният слой /*Summum dorsum*/ е бил изграден от плоски камъни, с площ до 90 см² и дебели по 13 см.

За по-добро съхранение на пътищата, средата им е била по-висока от краищата и така водата се стичала в издълбаните от двете страни канавки. Ако почвата била блатиста или местността – низинна, вместо изкоп, римляните правели насип /*agger*/ до половин метър върху който строили пътя.

Често за каруците били правени и два улея с ширина между тях 143 см., станали впоследствие образец за железопътните линии. Именно на такива римски улеи в началото на 19 в. Дж. Стефансон тествал първия си локомотив. Разбира се римските пътища варирали по конструкция, често съобразно местата в които се изграждали. В по-северните райони, където температурните промени били по-резки, имало опасност бетонът да се напука. В Лондон, например е намерен и друг тип римски път. Той бил направен изцяло от бетон, покрит с плоски керемиди

и на дебелина достигал 240 см. Интересното е, че римляните били запознати с природния асфалт, но никога не го използвали за покритие на пътищата си. С разрастването на империята, пътната мрежа се увеличила и разширила. Към края на I в. пр.Хр. целият Италийски полуостров бил застроен с каменни пътища, водещи към Рим, а в началото на II век при император Траян съществували вече около 100 000 километра държавни пътища. Впечатляващото е, че от общото количество пътища, само 14 000 километра били построени в самата Италия. Останалите

пътища били изградени в провинциите, по този начин приобщавайки варварските народи на Европа към цивилизования свят. По главните пътища на всяка римска миля /около 1,5 наши километра/ имало километрични знаци.

На определени разстояния се срещали и пътни знаци – кръгли каменни колони, които обозначавали разстоянието до близките градове и до Рим. А в самия Рим до храма на Сатурн по времето на император Август бил заложен нулевият милиарен камък - *Miliarium aureum*: сърцевината на империята и центъра на цивилизацията.

По протежението на пътищата, на определени разстояния се разполагали странноприемници и пощенски станции, където имало храна и свежи коне, както и карти /*vademecum*/ на пътищата в империята.

Били създавани и т. нар. итинерарии, които били книги указатели, с изброени градове и пътни станции, и преходите между тях, означени с римски мили. Пръв Цезар наредил съставянето на такъв итинерарий, който впоследствие бил гравирен върху камък и установен до пантеона на Агрипа. Но най-известният итинерарий е този на император Каракалла от началото на 3 век /*Itinerarium Antonini Augusti*/. В него дължината на римските пътища съставлявала отколом 82 000 км. и свързвала помежду си 372 селища.

За поддръжката на пътищата в Рим

отговаряла специална колегия - *Quattuorviri viarum curandarum*, оглавявана от прокуратор. В провинциите за пътната инфраструктура отговаряли провинциалните управители, а тяхното строителство и поправяне лежало на плещите на непобедимите легиони. По пътищата се придвижвали не само войски, носещи плячка и роби от покорените територии, но и държавни служители, куриери, търговци и пътешественици.

Така движението на хора, стоки и идеи способствали за глобализирането на империята.

В римските градове главните улици кардо и декуманус били с широчина 12 метра /в Кьолн например широчината достигала 32 метра/. Страничните улички обаче били тясни и криволичещи и нередко

широчината им била едва половин метър. Главните пътища в града били оградени с тротоари, широки от 0,5 до 2,4 метра и високи около 0,45 м.

Улица в Помпей с тротоар, издълбани улеи за каруците и камъни, по които пешеходците да минават, за да не се изкалят:

